

Солов'ян В.С.

аспірант,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ХАРАКТЕР І СВІТОГЛЯД В КОНЦЕПЦІЇ ВИХОВНОГО ІДЕАЛУ ГРИГОРІЯ ВАЩЕНКА

Політико-філософський доробок західної української діаспори другої половини ХХ ст. є невід'ємним аспектом українського культурного простору. Помітне місце в межах політико-філософських студій вчених-емігрантів зазначеного періоду належить спробі описати найважливіші компоненти національного характеру українців. Науковці української діаспори створили цілий пласт розвідок, присвячених впливу політико-економічних, історико-соціальних, географічних, кліматичних та інших чинників на формування світогляду і ментальних особливостей українського народу. Спроби описати і систематизувати характерні риси українця також здійснювались в межах педагогічної думки діаспори.

У повоєнні роки в межах педагогічних студій науковців діаспори сформувався потужний запит на подолання виклику національно-культурного самозбереження українців. В рамках пошуку орієнтирів освітньої системи, які б відповідали на виклик часу, чимало науковців звертались до проблеми «виховного ідеалу». З-поміж українських еміграційних мислителів другої половини ХХ ст. даній проблематиці присвятили ряд публікацій філософ Олександр Кульчицький, етнопсихологи Богдан Цимбалістий, Володимир Янів, Іван Мірчук, педагоги-практики Іван Головінський, Едвард Жарський, Мирослав Семчишин, Іван Гончаренко [4].

Особливий вклад в обґрунтування даної концепції здійснив педагог та громадівський діяч Григорій Ващенко (1878-1967). Свою етнопедагогічну концепцію вчений обґрунтовує в праці «Виховний ідеал». Поняття виховного ідеалу вчений визначає як «образ ідеальної людини, на який має орієнтуватися педагог, виховуючи молоде покоління» [1, с. 12].

З позицій вивчення політико-філософських поглядів представників української діаспори особливий інтерес для нас становить опис українського національного виховного ідеалу, який Г. Ващенко здійснює через реконструкцію українського ідеалу людини. Ідеал людини, з погляду Г. Ващенка, – «це те найкраще, що створив народ в розумінні властивостей людської особовості та її призначення» [2, с. 18].

Для з'ясування сутності українського виховного ідеалу Г. Ващенко простежує розвиток уявлення про ідеал людини в українському ментальному просторі. В праці «Виховний ідеал» Г. Ващенко реконструює український ідеал людини на широкому історичному матеріалі, від доісторичних часів, та виокремлює характерологічні риси українця в народній творчості та в творах

українських письменників XIX ст. Таким чином, вчений висновує виховний ідеал з характерологічного образу українця.

Відтак, на сторінках «Виховного ідеалу» Г. Ващенко описує характерологічні риси української ментальності. На його переконання, матриархат та екзогамія сприяли розвитку серед українців розпорошеності. Як відзначає вчений, після одруження наші предки зазвичай відділялися від батьків і жили своїм окремим господарством. З цією рисою пов'язана любов до волі, а разом з тим і взаємні непорозуміння і сварки, що часто призводили до внутрішньої боротьби. Тому українцям було не просто організувати державу з міцною владою. На думку Г. Ващенка, ця обставина на ранніх етапах становлення українського народу спричиняє мотив звернення до чужих володарів. Так в український ґрунт увійшли войовничість і хоробрість – риси, яким дослідник приписує варязьке походження. Однак згодом під впливом слов'янської стихії ці риси були ушляхетнені, позбавлені кривавої жорстокості [1, с. 183].

Також Г. Ващенко відзначає такі дві взаємопов'язані риси селянина як релігійність та відданість традиціям. «Релігійність у типового селянина міцно зв'язана з вірністю традиціям. Фактично через традиції від старших до наступних поколінь в першу чергу передаються релігійні вірування та звичаї» – зазначає вчений [1, с. 183]. Оскільки релігія проникала в український народ відповідно до його психічних властивостей, історії й побуту, що відбилось на релігійних обрядах, моралі і на виховному ідеалі. Таким чином, за спостереженням Г. Ващенка, християнство в Україні набувало національних форм.

Також українцям притаманний «духовий аристократизм», який, за визначенням Г. Ващенка полягає в тому, що «людина ставить на перше місце не зовнішні ознаки гідності, не своє положення, не одягу й багатство, а високі духові якості вдачі». Аристократизм, як вважає Г. Ващенко, закладає тенденцію до індивідуалізму. За його визначенням, для українця найцінніше – воля, незалежність в житті особистому, родинному й господарському. Селянський індивідуалізм органічно зв'язаний з усвідомленням своєї гідності: «типовий селянин поважає себе і свою людську гідність» [1, с. 185].

Індивідуалізм і самоповага селянина – власника, з погляду Г. Ващенка, може набувати як здорових, так і хворобливих форм. Так, інколи індивідуалізм переходить у вузький егоїзм: замикання в рамці лише особистих інтересів, байдужість до суспільного життя («моя хата з краю»). За несприятливих умов політичного і суспільного життя індивідуалізм українця перетворюється в егоїзм, що характеризується замиканням в коло вузьких особистих інтересів, нехтування інтересами суспільними. Цей егоїзм набуває різних форм, як наприклад, – ренегатство, кар'єризм, байдужність до всього, що виходить за межі власних інтересів.

Тому причиною невдач визвольних змагань і державотворчих проектів Г. Ващенко називає «хиби волі і чину». «Нерішучість, інертність, млявість в рухах і т. ін. – це ті хиби, які спричиняють наші невдачі. Чи природні ці хиби вдачі, чи вони виникли внаслідок тяжких історичних умов життя народу» [1, с. 185].

Відтак вчений вважає головним завданням в царині освіти гармонійне виховання української молоді, основою якого є виховання волі й характеру під гаслом: «Служба Богові й Батьківщині». Сучасна дослідниця концепції «національного виховання» Людмила Кулішенко вважає, що Г. Ващенко в основу національної педагогіки поклав християнський ідеал [5]. Утвердження християнської моралі повинно відбуватися шляхом перетворення віри в Бога у внутрішнє переконання людини: «Служба Богові і Батьківщині вимагає в першу чергу високих інтелектуальних властивостей. Щоб служити Богові й Батьківщині, треба мати відповідний світогляд, добру фахову підготовку і розвинені формальні здібності інтелекту» [1, с. 183].

Список використаних джерел:

1. Ващенко Г. Виховний ідеал: Підручник для виховників, учителів і українських родин / проф. Г. Ващенко. – 2 вид. – Брюссель: Видання Центральної Управи Спільки Української Молоді, 1976. – 208 с.
2. Ващенко Г. Виховання любови до батьківщини (націоналізм і інтернаціоналізм) – Лондон : Видання УВС, 1954. – 40 с.
3. Ващенко Г. Виховання волі і характеру. – Лондон: Видавництво Спільки української молоді, 1956. – 256 с.
4. Глушко О. «Виховний ідеал» як система виховання національних цінностей в української молоді США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/709604/1/%D0%92%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%B0%D0%BB%20%D0%A1%D0%A3%D0%9C.pdf>
5. Кулішенко Л. Ідеал національного виховання: сучасне бачення проблеми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39550/25-Kulishenko.pdf?sequence=1>

Цісар О.В.

аспірант,

Національний університет «Острозька академія»;

Благочинний Кам'янець-Подільського району УПЦ КП;

Настоятель Петропавлівської церкви в м. Кам'янець-Подільський,

митрофорний протоієрей

СВОБОДА ВОЛІ У ТРАКТАТІ І. ГІЗЕЛЯ «МИР З БОГОМ ЧОЛОВІКУ» ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Проблема свободи людської волі, що починаючи від Сократа аж до наших днів, привертала до себе увагу філософів, теологів, моралістів, слугувала приводом не тільки для палких словесних дискусій, а й для релігійних суперечок.